

BIZNESA EVANĢĒLIJS

Režisora Matīsa Kažas iestudētās izrādes Nacionālais kanāls izaicinošais stāsts tikai nostiprina bažas, ka uzticēties nevar nevienam **Teksts Toms Čevers**

Pēc izcilā trāpījuma tēmas un noskaņas aktualitātē pagājušās sezonas izrādē *Maigā vara* kino un nu jau arī teātra režisors Matīss Kaža piedzīvojis debiju arī Latvijas Nacionālā teātra Lielajā zālē. Iepriekš kamerapstākļos viņš ir iestudējis Elzas Martas Ružas oriģināllugu par personisku drāmu nomocīta mākslinieka tiesībām uz savu balsi, par spīti konjunktūrai, kas legītimī pieprasa melnbaltu realitātes uztveri. Tagad izrādē *Nacionālais kanāls* viņš piedāvā savu versiju par paša tulkoto Lī Holu un Padija Čajfeka lugu, kurā attēlotie notikumi ir oskarotās filmas *Tikls/Network* (1976) pamatā. Tā risina mediju ētikas jautājumus un vienlaikus arī izgaismo indivīdu, kuru apspēlē laikmets un nadvīgi līdzciltvēki. Kaut arī skatījums šķiet distopisks, tā iespējamībai nav nemaz tik grūti noticēt.

VĀJPRĀTA IZVIRDUMS

Izrādes pirmā daļa aizrit kā eleganta traģikomēdija. Spriedzi kāpina džeza ritmos ieturētais skaņu celiņš un horeogrāfes Ramonas Levanes nepārtrauktais kustību zīmējums, kas varoņu ķermeņus vieno kopīgā stāstā. Sevišķu mērķtiecību tas iegūst brīdī, kad klātesošie cits pēc cita tiecas noķert rotējošo skatuves ripu, sekojot darbu, tas ir, dzīvi, zaudējušā ilggadējā ziņu moderatora Bīla iespaidīgajam vājprāta izvirdumam, bet patiesībā – skrienot pēc procentos aprēķinātas auditorijas atzinības.

Par spīti lugas darbībai televīzijas vidē un paša režisora radošajai darbībai, kameras, kuras iepriekš paplašināja Jaunās zāles sienas un ielauzās varoņu privātajā telpā, šoreiz vispār netiek izmantotas. Taču kinematogrāfisku efektu radam darbības organizācija ap scenogrāfa Reiņa Dzudzilo skatuves centrā uzstādīto cilindrisko objektu. Tam ir gan funkcionāla nozīme, veikli kā karuseli piedāvājot atkal jaunu darbības vietu, gan, domājams, jēdzieniska slodze, norādot uz šodienas dzīves skrējieni, kas arvien attālina no reiz pazaudētās dzīves jēgas meklējumiem. Lieki piebilst, ka pat šīs nesasniedzamās īstenības fasāde ir viltota – interjeru plakanos attēlus ir ģenerējis mākslīgais intelekts.

Prožektoru apspīdēta paliek tikai pašaura sprauga skatuves centrā. Tajā redzam palēninātus, sastingušus vai jau uz nākamo vietu skrītošus varoņus. Var tikai apbrīnot tehniskā izpildījuma precizitāti, kad aktieri, ļaujoties gaismu un ēnu mijai, arī par spīti neizdevīgajiem apstākļiem, runā tumsā vai zem videoprojekcijas raksta.

Lai neļautu skatītājam atslābināties, izrādes otrais cēliens iestudēts pilnīgi citādā – psihodēliski sirreālā – atmosfērā. Tagad darbība noris ap, cerams, apzināti butaforiski veidotu kasti, kas atgādina milzīgu pikseli, lai maksimālā pietuvinājumā parādītu zem informatīvā un izklaidējošā satura slēptās atbaidošās mahinācijas. Taču, kad varoņi piekļūst varas centram, izrādās, ka tajā nav nekā dzīvei derīga. Kā uz troņa šeit atklājas šīs pasaules demiurģs – totalitārās korporācijas priekšsēdētājs. Nelielajā ainā kādreizējais Jaunā Rīgas teātra studists Emīls Ralfs Zagorskis ar vienkāršiem līdzekļiem pārsteidzošā kārtā radījis fascinējošu tēlu, lai arī cik amorāls tas būtu. Novērtāts, kalsnais jaunais cilvēks atgādina priekšstatus par Jēzu Kristu – sludinātāju, kurš šoreiz evaņģēlija vietā pievērš korporatīvā tirdzniecības principiem, pestītāju, kurš atbrīvos nevis no grēkiem, bet gan no sava viedokļa un arī no dzīvības svešu ideālu vārdā.

Pulsējot dobajai Martas Ansones mūzikai un žilbinot spilgto krāsu kaleidoskopam, kā vienmēr pašreizējās Lauras Siliņas ideoloģiskā konvertīte jutekliskā solonumurā cenšas pārliecināt, ka labi iepakotu mūsdienās var pārdot visu, arī vardarbīgu revolūciju.

Tā vien ir lugas kvalitātes zīme, ka, pamainot tikai dažas frāzes, stāsts iegūst šodienas skanējumu. Tagad, tāpat kā pirms piecdesmit gadiem, teroristi apdraud sabiedrības mieru, dažādas paaudzes strīdas par vērtībām, joprojām tiek kritizēta neoliberalā kapitalisma mašīnērija, Tuvo Austrumu nauda pārņem Rietumu tirdzniecību, savukārt ēters izaicina cilvēku zemākos instinktus.

KAUT KUR PĀRI OKEĀNAM

Pastāvot tik daudzsoļai iespējai runāt par mums tagad, mulsina uz skatuves redzamais laiks, par ko uzskatāmi liecina apģērbs, kas bijis Kristas Dzudzilo pārziņā. Bikses platām starām un apavi iespāi-

■ Kinematogrāfisku efektu radam darbības organizācija ap skatuves centrā uzstādīto cilindru. Tam ir ne tikai funkcionāla, darbību organizējoša nozīme, bet arī jēdzieniska slodze – tas norāda uz šodienas dzīves skrējieni, kas arvien attālina no reiz pazaudētās dzīves jēgas meklējumiem. Attēlā – Kārlis Reijers, Egons Dombrovskis un Madara Reijere.
Foto – Kristaps Kalns

IZRĀDE IZGAISMO INDIVĪDU, KURU APSPĒLĒ LAIKMETS UN NADŽĪGI LĪDZCILVĒKI

dīgām zolēm asprātīgi sasauca ar mūsdienas tendencēm, bet uzkrītoši vecinātie spējas toni drīzāk liecina par putekļaiņiem pagājušā gadsimta septiņdesmitajiem. Arī Kārļa Reijera komiskais reportieris, kura teatrālo balsi, stāju, kustības un mīmiku aktieris ir izkopis līdz detalizētai perfekcijai, tomēr paliek anahronisks pagājušā gadsimta mediju dinosaurs.

Iespējams, polemizējot ar skatuves telpā translētajiem ziņu virsrakstiem no ASV šodienas politiskās un kultūras dzīves, radošā komanda bija iecerējusi izsmiet mediju kultu, kas skatītājam piedāvā jebko, ko viņš grib redzēt. Taču vai drīzāk nav tā, ka mediji kļūst aizvien dzeltenāki, deģenerējot sev līdzīgu ar skatītāju? Un arī skatītājs frāzes par pūstošo demokrātiju, cilvēku bez individuālas vērtības tomēr nešķiet šim laikam diez cik piemērotas.

Otro cēlienu iesildošajam topošajam aktierim Kristapam Kristeram Ozolam uzdots testēt skatītāju atsaucību. Apņēmības pilns pakļaut zāli savam enerģijā dzirksteļojošajam tēlam, viņš pūlas to vienot histēriskos saukļos, lai stiprinātu ticību niknā Bīla agresīvajiem paziņojumiem, kas atmāskotu valdošo eliti. Pirmizrādē pirmajās rindās iesūtīto viltus skatītāju forsētā aizrautība radīja biedējošu noskaņu, liekot fantazēt, vai cilvēks tik ātri spētu zaudēt veselo saprātu un pārtrauktu domāt pats ar savu galvu. Turpretī otrajā izrādē publikas iesākumā vājā atsauce raisīja pat spēcīgāku efektu – at-

stājot Bīlu ārprātā vienu pašu ar savu reitingu apzibināto komandu un uzrādot citu mūsu laika iezīmi, proti, vienaldzību jautājumos, kas mūs neskar tieši.

Kaut arī vietējo mediju vidē varam saskatīt to pašu problemātiku, nenoliegsim, ka mērogi un likmes nav salīdzināmas. Tāpēc izrāde, šķiet, raisa neveselīgu tiešanos pēc tā jau plaši importētās virspusējības, kas māna ar satura daudzveidību, spožuma, kas atstaro tikai pats sevi, un tīksmināšanos par ietekmi, kas nav nekas vairāk par manipulāciju. Gribas teikt, ka iepriekšējā Matīsa Kažas izrāde *Maigā vara* šajā teātrī bija par mums šeit, savukārt

Nacionālais kanāls ir par amerikāņiem kaut kur tur, pāri okeānam.

HIERARHIJAS SHĒMA

Medija darbības un tajā nodarbināto attiecību tīklojumu, kura subordinācijas izsekošanai izrādes programmā pat ir ievietota hierarhiska shēma, simboliski iezīmē milzīgais aktieru ansamblis dažāda apjoma un nozīmes lomās.

Mikroskopiskajos uzdevumos piešķirtās frāzes pilnasinīgi izdzīvo vecmeistari Ivars Puga un Normunds Laizāns, kā arī topošā aktrise Elza Rūta Jordāne. Madara Reijere fiksās studijas pārzīnes un Uldis

Anže parkinsonisma skartā augstākās raudzes funkcionāra atveidojumā meistarīgi noturas uz kariķēšanas šaurās robežas. Groteskas vilinājumam ir ļāvis arī Matīss Budovskis, kurš ziņu dienesta producentā ir izkāpinājis izteiksmīgu, bet sev ērtu nervoza ciniķa tēlu, un Igors Šelegovskis, kurš kanāla izpilddirektora lomā ālējas uz nebēdu un, šķiet, pats mazliet apmulst no atraisītā temperamenta.

Turpretī Daigai Kažociņai un Marijai Bērziņai atšķirīgos sastāvos ir dotas savā dramatismā skaistas izskaidrošanās ainas ar pusmūža vīru, Bīla tiešo šefu Šūmaheru, kad viņš paziņo par dēku ar krietni

jaunāko kolēģi, izklaidējošā satura kuratori Diānu. Par spīti intelektuālām un estētizētām koncepcijām, grūti ir kam vairāk savīņot kā sastrēdzinātas jūtu dzīves atklāsmei uz skatuves.

Agneses Budovskas graciozā Diāna ir rafinēta aprēķinātāja, nozares pieprasītais jebkādas ideoloģijas trūkums ir viņas profesionālā pārliecība. Savukārt vēl tikai topošās aktrises Agates Marijas Bukšas versijā šī varone vēl ir jauna plēsoņa, to zināmā mērā var attiecināt arī uz pašu aktrisi, kura, jūtot mēru un nesvaidoties ar temperamentu, ātri ir spējusi iekļauties ansamblī starp rūdītiem profesionāļiem. Viņas varone ir vairāk iesācēja karjeriste, stūrgalvīga un mazliet stūrainā, attiecībās pavirša, bet vēl spējīga just. Šī Diāna šķiet cilvēciskāka, jo balss daudzveidīgajās noskaņās ir saklausāma vēl nestandardizētā, nedrošā dzīves izjūta. Taču attiecībām starp jebkuru no Diānām un Ivara Kļavinska visai pasīvi tverto ziņu dienesta vadītāju Šūmaheru gan nav iespējams noticēt nemaz.

Galvenais varonis un sižeta katalizators ir nodzītais ziņu moderators Bīls, kurš ir gatavs nošauties tiešajā ēterā. Egona Dombrovska tēlojums neļauj tikt skaidrībā, vai Bīla sajukšanai prātā ir kāds konceptuāls sakars ar trako pasauli viņam apkārt vai arī tā tomēr ir tikai individuāla rakstura saslimšana. Un atbildei ir izšķiroša nozīme, lai pateiktu, par ko ir šī izrāde un vai mums ir jebkādas iespējas mainīt pasauli uz labu. Bīls nemanā haotiski meklē glābiņu reliģijā un vēlāk tikpat neizskaidrojami to nomaina pret lielā bosa pasviestajām biznesa pasaules jaunajām maksimām. Vienota tēla izveidi apgrūtina arī iecere aktierim katru uzrunu izpildīt kā ekstravaganšu performanci, kurā viņam ir jāspēj pārspēlēt amizanto kostīmu uzjautrinošais efekts – vai tas būtu analogajai televīzijai raksturīgām krāsu joslām klātais uzvalks, mākslas vingrotājas triko vai persiešu asaras motīva iedvesmots kombinezons.

Kad Bīla komercpotenciāls ir izsīcis, darba devējs viņu upurē trulās teroristes stobram. Tas kanālam, domājams, dos atkal jaunu uzrāvienu. Viņa šo uzdevumu bez vilcināšanās pieņem, lai gan viņiem abiem varētu būt vairāk kopīgā nekā atšķirīgā. Šis izaicinošais stāsts tikai nostiprina bažas, ka uzticēties nevar nevienam. Un radošā komanda nav baidījies to papildināt ar vēl kairinošākām krāsām un formām, piedāvājot sava veida modrības treniņu. ■

NACIONĀLAIS KANĀLS

Latvijas Nacionālajā teātrī 20.III, 9., 17., 24.IV plkst. 19
Biļetes *Biļešu paradīzes* tīklā EUR 14–45

LATVIJAS NACIONĀLĀ OPERA UN BALETS

Lielā z. *Salome* 20.III 19.00 *Kazanova* 21.III 19.00 *Karmena* 22.III 19.00 **Beletāžas z.** Koncerts *Mazulis klausās, sajūtas raisās* 23.III 11.00, 13.00 *Veltīgā uzmanība* 23.III 18.00 *Traviata* 26.III 19.00

LATVIJAS NACIONĀLAIS TEĀTRIS

Lielā z. *Nacionālais kanāls* 20.III 19.00 *Lieliskais Getsbijijs* 21.III 19.00; 22.III 12.00; 22.III 18.00 **Aktieru z.** *Garderobisti* 21., 22.III 18.30; 22.III 13.00 **Jaunā z.** *Ilgu tramvajs* 20.III 18.30 *Ilgu tramvajs* 23., 25.III 18.30

DAILES TEĀTRIS

Lielā z. *Kalifornijas pakalni* 21.III 19.00; 22.III 18.00; 23.III 15.00 *Pīters Pens saiet sviestā* 25.III 19.00 *Spīdolas nakts* 26.III 19.00 **Taba-**

kas fabrika *Visas viņas* 25.III 19.00

JAUNĀS RĪGAS TEĀTRIS

Lielā z. *Arkādija* 20.–23.III 18.00 *Oblomovs* 25.III 18.00 **Jaunā z.** *Mīlas straume* 20.–22.III 19.00 *Pēdējā maltīte* 26.III 19.00

LATVIJAS LEĻĻU TEĀTRIS

Lielā z. *Gangsteromīte* 22.III 11.00, 14.00 *Sibīrijas haiku* 23.III 14.00, 18.00; 25.III 11.00 **Mazā z.** *Sarkangalvīte un vilks* 21.III 18.30 *Divas Lotiņas* 22.III 11.00, 14.00 *Kā Brālītis Trusītis uzvarēja Lauvu* 23.III 11.00, 14.00 **Kamerzāle** *Gaisma, es tevi dzirdu* 22.III 19.00

VALMIERAS DRĀMAS TEĀTRIS

Lielā z. *Romeo un Džuljeta* 23., 25.III 13.00 **Apajā z.** *Pazudušais dēls* 22., 26.III 18.30 **Kurtuve** *Jāzeps un viņa brāļi* 20.III 18.00

Jaunā z. *Tuvāk* 21.III 18.30; 23.III 17.00 *Zilā* 25.III 18.30

LIEPĀJAS TEĀTRIS

Ziloņa dziesma 20.III 19.00 *Vārduņš* 20.III 19.00 *Divu siržu zēns* 21.III 19.00 *Nākamgad tai pašā laikā* 23.III 14.00

DAUGAVPILS TEĀTRIS

Dzīvnieku ferma 20.III 18.30 *Bīstamais pagrieziena punkts* 21.III 18.30 *Melī bez noteikumiem* 22.III 18.00 *Sacelšanās* 23.III 15.00

MIHAILA ČEHOVA RĪGAS KRIEVU TEĀTRIS

Lielā z. *Man ar tevi ir labi* 20., 21.III 19.00 *Tartīfs* 22.III 19.00 *Hamlets* 23.III 19.00 *Grāfs Monte-Kristo. Esmu Edmons Dantess* 25., 26.III 19.00 **Mazā z.** *Dzīves Dārgakmeņi* 20.III 19.00 *Lietus lāšu pasacīšanās* 22., 23.III 11.00 **Arkāde** *Vertinska*

ceļš 20.III 19.00 *Trolejbuss Ļubočka* 21.III 19.00; 22.III 18.00 *Viss sākas ar mīlestību...* 23.III 18.00

KVADRIFRONS

Tiešsaiste *Rolanda dziesma* jebkurā laikā

DIRTY DEAL TEATRO

ALFAS 23., 24.III 19.00

ĢERTRŪDES IELAS TEĀTRIS

Citroni citroni citroni citroni citroni 20.III 19.00 *Iekšas* 23.III 14.00 *Vientuļās planētas sala* 26.III 19.00

TEĀTRA KLUBS AUSTRUMU ROBEŽA

S(t)īvāis randiņš 21.III 19.00 *Neliešu balle* 22.III 14.00 *Liecīniņš* 23.III 14.00 *Divi duži sātu rožu* 24., 26.III 19.00